

ИТАЛИАНСКАТА MUSICA LEGGERA – СЪЩНОСТ И ВРЪЗКИ С МЕДИЙНАТА ИНДУСТРИЯ

ДЗАНА ИВАНОВА¹

THE ITALIAN *MUSICA LEGGERA* – MEANING AND ASSOCIATIONS WITH THE MEDIA INDUSTRY

DZANA IVANOVA²

Резюме: Темата за значението на италианската *Musica Leggera* като част от световната популярна музикална култура е обект на съвременното музиковедие, както и на изследването на популярната култура, медиите и др. Цел на настоящото проучване е да се интерпретира същността на явлението и да се анализира как и защо *Musica Leggera* формира своята специфика и се превръща в основно течение и модел за развитието на популярната музикална култура. Докладът представя значението на жанра и връзките на термина със сходни понятия в практиката на музикалнопопулярното. Описани са произходът, местата за развитие и факторите за неговото разпространение, които допринасят да разберем в дълбочина причините за влиянието, което *Musica Leggera* оказва върху забавната (естрадна) музика в България и други страни. Пространството на радиото, телевизията и Интернет са показани като средство за разпространение на *Musica Leggera* в условията на съвременната медийна индустрия, но те пред-

¹ Дзана Иванова е докторант в Институт за изследване на изкуствата, БАН с научен ръководител доц. д-р Росица Драганова (e-mail: d2200@abv.bg)

² Dzana Ivanova is a Ph.D. student, Institute of Art Studies, BAS, with Research Supervisor Assoc. Prof. Rossitsa Draganova, PhD (e-mail: d2200@abv.bg)

ставяват и неразривна част от същността на това явление, което притежава специфични художествени достойнства и естетически функции.

Ключови думи: „лека“ музика, медии, популярна музика, развлечение.

Abstract: The topic of the importance of the Italian *Musica Leggera* as part of the world popular music culture is a subject of modern musicology and the study of popular culture, media etc. The aim of the present study is to interpret the essence of the phenomenon and to analyze how and why *Musica Leggera* forms its specificity and becomes a mainstream and model for the development of popular music culture. The report presents the meaning of the genre and the connections of the term with similar concepts in the musically popular. The origin, the places of development and the factors for its distribution are described contributing to the deep understanding of the reasons for the influence that *Musica Leggera* has on the entertainment (pop/”estrada”) music in Bulgaria and in other countries. The space of radio, television and the Internet are shown as means of disseminating *Musica Leggera* in the modern media industry, but they are also an integral part of the essence of this phenomenon, which has specific artistic merits and aesthetic functions.

Keywords: „light“ music, media, entertainment, popular music.

Предлаганото изследване на същността на *Musica Leggera* е мотивирано от желанието за по-дълбоко вглеждане в музикално-културното наследство на XX век и е продиктувано от множество фактори. От една страна, необходимо е да се направи терминологично проучване на понятието *Musica Leggera* – как се определя то в музикалните енциклопедии и речници, в българската и чуждоезиковата музикологична практика, в съпоставка с други понятия в съвременната наука за музика и популярната култура, описващи практиката на музикалнопопулярното, за да се опитаме

да разберам причината за налагането на този термин в Италия, а не масово използваният в другите европейски държави *популярна музика*; да се разкрие произходът и историческата еволюция на *Musica Leggera*, които ще ни помогнат да разберем в дълбочина нейната същност и въздействие върху музикалната култура на различните народи. От друга страна, „след като във функционален аспект музиката днес е част от медийните пространства, следва тя да се изучава като медийна музика; особено подходяща за нейното изследване е оптиката на културната антропология“ [Димов 2012, с. 14].

Терминът *Musica Leggera* и сходни термини

❖ *Популярна музика vs поп музика*. Андрю Ламб и Чарлз Хам определят в *The New Grove Dictionary Of Music and Musicians* *популярната музика* като музиката след индустриализацията от 1800 г. в съответствие с вкусовете и интересите на градската средна класа [Lamb and Hamm 1980, с. 87], а според Хам появата на *rock and roll* през 1955 „бележи един от най-драматичните повратни моменти в историята на популярната музика“ [Hamm 1980, с. 111]. Терминът *поп музика* възниква през 1926, а от 1954 става отделен жанр, включващ разнообразни подстилове, който се използва предимно за описване на музиката, която се е развила от рокендрол революцията в средата на 50-те години и продължава да звучи и днес. При своя анализ на понятието и явлението „поп музика“ в *Das Große Lexikon der Music* Хункенмюлер акцентира, че краткото „поп“ развива свой собствен живот, „може да бъде синоним на цялата популярна музика в масово разпространение или е етикет за публикации от областта на забавната музика с твърдението, че е „актуална“, а *поп музика* „през 60-те/70-те години се използва главно за обозначаване на рок музиката с нейната нагласа за екстравагантност, субкултура и протест“ [Hunkenmöller 1981, с. 312]. В *The New Encyclopedia Britannica* в исторически план популярната музика се дефинира като „всяка не-фолк форма, която придобива масова популярност – от песните на средновековните менестрели и трубадури до онези елементи на изящна музика, първоначално

предназначени за малка елитна публика, но които стават широко популярни. След Индустриалната революция истинската народна музика започва да изчезва, а популярната музика от Викторианската епоха и началото на XX век е тази на музикалната зала и водевил, по-късно заменени от песни от сценични мюзикъли“ [McHenry 1993, с. 610]. Като сравним обемите на понятията музика и популярна музика и вземем предвид факта, че италианската *canto popolare* се заражда като традиционна, широко разпространена практика, *Musica Leggera* се оказва от една страна по-близо до представата за една масова култура, а от друга страна се възползва от характерни елементи на поп музиката като високата степен на медиатизация и обвързване с правилата на музикалната индустрия.

❖ **Поп музика vs естрада:** В широк смисъл *поп* е всяка музика, базирана на запомнящи се мелодии със забележим ритмичен елемент, повтарящи се секции, стегната и сбита структура, като мелодиите и ритъмът обикновено са с ограничен хармоничен съпровод. През 50-те и 60-те години нейна най-типична форма е т.н. традиционен поп, който у нас е прието да се нарича естрада, по аналогия с термините *«естрадна музика»* и *«естрада»* от тогавашния СССР. *Естрадната музика е част от така наречения лек жанр, в който имат място жизнерадостните, светлите чувства и настроения, лиричните и любовни преживявания, тъгата като човешко преживяване, бодростта и артистичната раздвиженост* [Павлов 1961, с. 53]. В поп музиката също са налице танцувалност, леки запомнящи се мелодии, силно изразен ритъм или мелодична баладичност, но включва и подстилове, които не залагат непременно на мелодичната традиция. Днес по-често се използва терминът поп за дефиниране на международния музикален бизнес, а *Musica Leggera* се определя като италианската мелодична музика, въпреки че като възприятие и в структурно отношение двата термина съвпадат.

❖ **Терминът *Musica Leggera*:** *Musica leggera* е „музикална продукция за потребление“ [Treccani 1996], която „традиционно противопоставяйки се на *musica cd. colta* (т.нар. академична, сериозна музика), претърпява влиянията на мелодрамата, след това на су-

инга, тангото и етническата музика, често смесваща се с музиката на *santaautori* (автори на песни), на рока и електрониката“ [ibidem]. Според критичното обяснение на Джино Негри в ENCICLOPEDIA DELLA MUSICA RICORDI: „*Musica Leggera* се определя като музика, която не ангажира нито за миг така нареченото вътрешно ухо, но която просто се ограничава до непретенциозно слушане на външното ухо на слушателя, използвайки в много случаи лесното стимулиране на ритъма... От раждането на музиката човекът носи със себе си желанието да се отпусне чрез звуци, желанието да контрастира „тежкия“ звук от ежедневието с нещо, което олекотява и пречиства мислите и духа му. Налице обаче е и обратната страна: определената като сериозна музика в миналото се трансформира, чрез повече или по-малко иконоборчески манипулации и опростявания на вкуса, особено американски, в музика на банален декор. Ето Петата на Бетховен е сведена до радио и рекламна тема, тук Верди и Пучини се свеждат до песен, *Rêverie* на Дебюси служи като звуков фон към любовта на героичните пирати в комични цветни филми, а един етюд на Шопен е превърнат в идиотска и банална песен...“ [Negri 1964, с. 584]. Тук неизбежно си задаваме въпроса трябва ли дефинирането на дадено явление да съдържа оценка за естетическата стойност и степента на музикално постижение върху индивидуалните творби на отделните изпълнители и творци и следва ли да се омаловажи значимостта на *Musica Leggera* поради лекотата на възприятието, с което тя се отличава или все пак е възможно да се опитаме да я оценим без ненужно ценностно пренебрежение към нейните функции? Разбира се, авторът на статията в Рикорди има своите сериозни основания, основно свързани с банализацията на определени прояви на сериозната музика при съвременното комерсиално ориентирано развлечение. Но независимо от интерпретациите с комерсиална цел на някои класически произведения, които определено не са характерни само за Италия, в някои случаи *Musica Leggera* е онова добро решение, при което популярното не се свежда до баналното, а запазва висок естетически критерий, опитвайки се едновременно с това да отговори на един по-масов вкус.

Произход на *Musica Leggera* и места за развитие през XIX век

Musica Leggera, както я познаваме днес, е набор от музикални тенденции, които се появяват в Италия в края на XIX в. и стимулират появата на нови места за „консумиране“ на тази отличаваща се с „лекота“ музика:

❖ **Популярните песни и танци.** По времето на Романтизма сред благородството и буржоазията на цяла Европа се разпространяват танци като валса, полката и мазурката.

❖ **Романсите на мелодрамата и неаполитанската песен.** Романсът е мелодична и сантиментална песен, своеобразна „кръстоска“ между популярна песен и оперна арии, чийто произход може да бъде открит в неаполитанската песен от XIX век. Широко известно е, че „Io Te voglio bene assaie“ (типична неаполитанска песен, макар и композирана от Доницети) е един от символите на преход от популярна музика към писане на авторски песни. Така постепенно кристализират характеристиките на една жизнена и силно увличаща със своята високо интензивна мелодичност и лекота на израза си песенна култура, която в началото на XX век ще получи вече световна реализация под наименованието *Musica Leggera*.

❖ **Нови места за разпространение.** В Париж около 1820 г. се появяват „Les cafés-chantants“ (букв. „пеещите кафенета“) – места, свързани с Belle Époque във Франция, предназначени за музикални и вариететни спектакли, където музиката създава весело и безгрижно настроение, а определението се припокрива с кабаре, музикална зала, водевил и т.н. Първоначално café-chantant е кафене на открито, където малки групи изпълнители изпълняват популярна музика за обществеността. В Англия по френския пример се ражда така наречената „Music Hall“ („музикална зала“) – истински вариететен театър, където музиката се редува със смесица от акробатични номера, трикове, комедийни изпълнения. В САЩ през втората половина на XIX век се развива „музикълът“ – театрално представяне с разговорни диалози, песни и танци.

Musica Leggera – същност, медийност и фактори за разпространение на жанра

Musica Leggera („лека музика“) се нарича този тип музика, чиято основна цел е да забавлява и разсейва и която звучи в бита като например танцова музика, лирични и хумористични песни и т.н. Италианската песен се отличава с простота на формата. Много често тя е в едноделна (строфична) или двуделна (запевно-припевна) форма³ с въведение и кода и възможност за импровизиционна инструментална интерлюдия в заключителната фаза на песента. Съпроводът може да се изпълни с един инструмент (пиано, китара) с характерните за шлагера „семпла ритмика, тонална хармония“ [Михелс 2000, с. 543], а общата продължителност на радиOVERСИИТЕ на песента по търговски причини е обикновено между 3 и 4 минути. Мелодичната линия е широко разгърната и се оформя от артикулацията на текста (лесен за разбиране, обикновено сантиментален или любовен) – често вдъхновена от популярни теми и танци. Безспорно вокалната мелодия е най-големият фокус на идентификация в италианската *Musica Leggera* и се счита за нейна най-важна характеристика – песента винаги е много запеваема, приятна и жизнерадостна. Звучността на тази музика има „дълбок корен във вокалната школа белканто и се стреми към интерполация и пренасяне на традициите ѝ в най-масово разпространения жанр“ [Гаджев 2011, с. 48].

Италианският музиколог Роберто Лейди, публикувал множество научни разработки⁴, изиграва решаваща роля в изследване на италианската популярна музика след индустриализацията, като неговият принос е в анализа на популярната култура като алтернатива, в разграничаването на традиционната музика на Южна Италия (богата на мелизми, с преобладаващо солово изпълнение и силно вокално излъчване) от тази на Северна Италия (с по-малко мелизми, преобладаващо хорово изпълнение и по-разнообразна

³ На итал. език *monopartita*/ *strofica* и *bipartita* /*strofa* e *ritornello*.

⁴ Сред най-известните са: *I canti popolari italiani* (1973), *L'altra musica* (1991), *Musica popolare e musica primitiva. Guida breve alla conoscenza degli stili musicali spontanei* (1959).

вокална емисия). Още със зараждането на италианската популярна песен, *Musica Leggera* има своето определено място в музикалното изкуство, своите преимущества и се превръща в един от основните модели за развитието на популярната музикална култура, но с времето това влияние се интензифицира благодарение на още един елемент – нейната масовизация чрез каналите на музикалната индустрия и медийността.

Както е известно, феноменът на потребителската музика, който набира скорост в индустриалните общества през XIX в., се дължи до голяма степен на въвеждането на музикалната преса (печат) и индустриалната революция, позволяваща на повече семейства да купуват музикални инструменти. Издават се преписи на оркестрови и оперни творби за домашно изпълнение, популярни песни влизат в концертните зали. Нарастващото търсене на този „лек“ музикален жанр се дължи на няколко различни фактори. От една страна, „академичната“ музика става все по-сложна за следване и усвояване, а жанрове като оперетата и мюзикъла печелят все по-голям успех. От друга страна, появата на първите фонографи и грамофони и нарастването на ролята на средствата за масово осведомяване улесняват сливането на лекия, народния и класическия стил и за кратко време превръщат леката музика в „масов“ феномен. Появата на радиото в 1920-те и на ТВ-излъчването през 1940-те години въвеждат жива и записана музика в частните домове; звуковото кино дава популярност на много певци. Първите електрифицирани и първите електронни инструменти привличат много млади хора в музикалната продукция. Раждат се първите звукозаписни компании и радиопредавания, към които ще бъдат свързани рекламните роли. „Раждането на звукозаписната индустрия и следователно на първите компании за дискография е логичната последица от нарастващия интерес към поп музиката и възможността да се използва чрез системи за механично възпроизвеждане” [Liberati 2012, с. 46]. Намесата на масмедията в битието на популярната музика води до мащабна обвързаност на популярната музика с модерните средства на масова комуникация, а новите технологии и глобалната дигитализация променят осезаемо облика на развлекателната индустрия. Това от своя страна оказва силно

въздействие върху развитието на музикалния шоубизнес. Когато се проследи зараждането и еволюцията на *Musica Leggera* като своеобразна форма на взаимодействие между музикалното изкуство и техниката, ясно се наблюдава как ролята на медиите интенфицира достъпността на формата, създава все по-големи предпоставки за продуциране, разпространение и реклама и едновременно с това **налага стандарта на мелодичността** като специфичен белег на една масова музикална култура, която никога не е пренебрегвала изискванията на високия професионализъм като условие за своя успех.

Въпреки влиянието на американската песен и джаз, италианската песен запазва своята идентичност, а значението и разпространението ѝ през 50-те – 60-те години на XX век се усилва и от характерната за Италия фестивална форма на културен обмен, която може да се определи и като своеобразно продължение на древните римски традиции на развлечение – Сатурналиите и Капитолийските игри.

Ролята на фестивала в Санremo и звукозаписните компании

Италианският песенен фестивал Санremo се създава през 1951 г. по идея на радио RAI и общинското казино в град Санremo, провокирани от необходимостта италианската песен да получи своето световно призвание и веднага става център на икономическите интереси на този тип музика. Конкурсните вечери се излъчват директно по радиото, а след появата на фестивала се наблюдава истинска „италианска инвазия“ – италианската авторска песен (*canzone d'autore*) доминира в поп музиката на Европа, придобива и световна известност. Песента „Благодаря за цветята“, представена от Нила Пици – „кралицата на сантименталната мелодична песен“ [Lipari 2016, с. 146], печели първа награда. С тази песен в интерпретацията на Пици се слага началото на най-големия, най-престижния и най-стария фестивал за песен в света, който, за разлика от много други фестивали за популярна музика, през годините не е бил прекъсван. През 1958 г. певецът Доменико Модуньо триумфира в Санremo, проправяйки пътя към ново поколение текстописци

(Джорджо Габер, Луиджи Тенко, Фабрицио Де Андре, Джино Паоли), които обновяват съдържанието на италианската песен, изоставяйки условностите и стила на италианската следвоенна песен. Безспорно един от компонентите, които правят фестивала в Санремо един от най-успешните музикални конкурси в света, е наличието още от първите издания на добре обмислен микс от музикални ветерани и изгряващи млади изпълнители на италианската сцена, някои италиански изпълнители участват многократно на фестивала, а за мнозина той е трамплин към световна кариера.

Светът на италианската *Musica Leggera* се върти около индустрията на „звукозаписните компании“, които определят отчасти успеха или неуспеха на певец и водят до промени в рецепцията на публиката. Всеки реципиент възприема по различен начин музиката според техническите и финансовите си възможности. *Musica Leggera* е тясно включена в световната търговска верига и се разпространява чрез всички медии: записи, видео, фестивали, концерти-представления, Интернет, ТВ, а популярните песни звучат от грамофонни плочи, аудио и видео касети, CD и DVD дискове.

Заклучение

Успехът (предимно търговският) на феномена *Musica Leggera* се дължи на непрекъснатото и настоятелното предлагане на песен по радиото и малко по-късно и по телевизията. С комерсиалното използване на музикално видео, визуалното въздействие става изключително важно за всяка група или изпълнител, който иска да влезе в търговската верига. Общодостъпността, благодарение на масмедииите през XX век, допринася за широката разпознаваемост на изпълнителите и творбите им в средите на музикалната индустрия и извън нея. Пространството на радиото, телевизията и Интернет са показани като средство за разпространение на *Musica Leggera* в условията на съвременната медийна индустрия, но те представляват и неразривна част от същността на това явление, което притежава специфични художествени достойнства и естетически функции.

ИЗПОЛЗВАНИ ИЗТОЧНИЦИ (REFERENCES):

- ГАДЖЕВ, Владимир, 2011. *Седемте изкушения на Златния Орфей*. София: Изток-Запад, 238 с. ISBN 978-954-321-840-0 [Gadzhev, Vladimir, 2011. *Sedemte izkushenia na Zlatnia Orfev*. Sofia: Iztok-Zapad, 238s. ISBN 978-954-321-840-0]
- МИХЕЛС, Улрих, 2000. Шлагери. В: *Атлас „Музика“*, том 2. Пловдив: Летера, с.543. ISBN 954-516-157-4 [MIHEL, Ulrich, 2000. *Shlageri*. V: *Atlas „Muzika“*, tom 2, Plovdiv: Letera, s.543. ISBN 954-516-157-4]
- ДИМОВ, Венцислав, 2012. *Върху една необходима антропология на медийната музика*. В: *Изкуствоведски четения. Доклади от десетата научна конференция на Института за изкуствознание*. София: Институт за изследване на изкуствата, с. 14-25. [Dimov, Ventsislav, 2012. *Varhu edna neobhodima antropologia na mediynata muzika*. V: *Izkustvovedski chetenia. Dokladi ot desetata nauchna konferentsia na Instituta za izkustvoznanie*, s. 14-25. Sofia: Institut za izsledvane na izkustvata.]
- ПАВЛОВ, Евгени, 1961. Музикалната естрада и леките жанрове в музиката. *Художествена самодейност*. (4), с. 52-53. [PAVLOV, Evgeni, 1961. *Muzikalnata estrada i lekite zhenrove v muzikata*. *Hudozhestvena samodeynost*. (4), s. 52-53.]
- HAMM, Charles, 1980. Popular music. III Since 1940. In: *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*. Vol. 15. London: Macmillan, p. 87-121. ISBN 0-333-23111-2.
- HUNKENMÖLLER, Jurgen, 1981. Popmusic. In: *Das Große Lexikon der Music: in acht Bänden. Band 6*. Freiburg i. Br.: Herder, p. 312. ISBN 3-451-18056-1.
- LAMB, Andrew and Charles HAMM, 1980. Popular Music. In: *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*. Vol. 15. London: Macmillan, p. 87-121. ISBN 0-333-23111-2.
- LIPERI, Felice, 2016. *Storia della canzone italiana*. Roma: Rai Eri. ISBN 978-88-9316-067-4.
- McHENRY, Robert, 1993. Popular art. In: *The New Encyclopædia Britannica*. Vol. 9. 15th edition. Chicago: MICROPÆDIA, pp. 609-610.
- NEGRI, Gino, 1964. In: *ENCICLOPEDIA DELLA MUSICA*. Vol. 2. Milano: Ricordi, p. 584.
- LIBERATI, Franco, 2012. *La Popular Music. Fenomeno sociale e tecnologico*. [online]. pp. 45 – 48 [viewed 18 September 2020]. *Note Musicali – Trimestrale di studi e cultura musicale*. Sommario Anno II – n. 1 Gennaio-Marzo. Available from:

<https://www.issmbellini.cl.it/pubblicazioni-musica-cultura/note-musicali-studi-cultura/>

https://www.issmbellini.cl.it/wp-content/uploads/pubblicazioni/liberati_3.pdf

TRECCANI, 1996. *L'Enciclopedia Italiana di scienze, lettere ed arti* [online]. [viewed 26 august 2020]. Available from: <http://www.treccani.it/enciclopedia/musica-leggera/http://www.treccani.it/enciclopedia/musica-leggera/>